OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Lausunto

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Itsehallinto ja yhdenvertaisuus
Neuvotteleva virkamies Jasmiina Jokinen

24.2.2026

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Oikeusministeriön lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriön asiantuntijaa kuultavaksi sekä oikeusministeriön kirjallista lausuntoa koskien hallituksen kertomusta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025 (kielikertomus).

Tässä lausunnossa kuvataan tiiviisti kielikertomuksessa 2025 esiin tuotuja havaintoja erityisesti sivistysvaliokunnan toimialalta.

1 Yleistä

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta on seurantaraportti, joka annetaan eduskunnalle kerran vaalikaudessa. Kielikertomuksen antamisesta säädetään kielilaissa (423/2003) sekä kielilain täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa (433/2004). Kertomuksessa tulee käsitellä suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä sekä tarpeen mukaan yleisemmin maan kielioloja. Kertomuksessa tulee käsitellä kielilainsäädännön soveltamista, kielellisten oikeuksien toteutumista, maan kielisuhteita sekä suomen ja ruotsin kielten kehitystä.

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025 sisältää ajankohtaistietoa Suomen kielioloista, kielellisiä oikeuksia tukevista rakenteista, hallinnollisten muutosten vaikutuksesta kieliryhmiin sekä kokemuksia kielellisten oikeuksien toteutumisesta viranomaisissa. Keskeisiä teemoja ovat digitalisaatio, kielellisten oikeuksien toteutuminen oikeuslaitoksessa, kaksikielisten hyvinvointialueiden toiminta, Suomen kansalliskielten tilanne, sekä viittomakielisten oikeudet.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Kielikertomus on valmisteltu oikeusministeriössä. Kertomuksen keskeisiä aineistoja ovat erityisesti tilastotiedot, oikeusministeriön tilaamat kielellisten oikeuksien seurantabarometrit, muut selvitykset, ylimpien laillisuusvalvojien kertomukset, kieliryhmien omat arviot sekä eri ministeriöiden seuranta oman hallinnonalan kehityksestä.

2 Kansalliskielet opetuksessa ja koulutuksessa

Kielikertomuksessa 2025 tarkastellaan varhaiskasvatusta, suomen- ja ruotsinkielistä perusopetusta sekä lukio- ja ammatillista koulutusta. Ruotsinkielisen opetuksen osalta tarkastelun ulkopuolelle jää Ahvenanmaan maakunta, jolla on itsehallintolain nojalla oma lainsäädäntövalta koulutukseen ja opetukseen liittyvissä asioissa.

2.1 Varhaiskasvatus

Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa haasteena on Folktingetin mukaan ruotsinkielisten opettajien saatavuus etenkin pääkaupunkiseudulla sekä pula pätevistä opettajista. Vuonna 2024 tehdyn kartoituksen perusteella tilanne on heikentynyt vuodesta 2019. Vastaavia haasteita on myös suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkojen lisääminen yliopistoissa ja joka vuosi on tarkoitus kouluttaa vähintään 1 400 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa molempien kansalliskielten tarpeet huomioiden. Varhaiskasvatuksen opettajien määrällisiä koulutustavoitteita on korotettu opetus- ja kulttuuriministeriön ja yliopistojen välisissä tulossopimuksissa sopimuskaudella 2025–2028.

S2-opetusta eli suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetusta varhaiskasvatuksessa ei ole määritelty erikseen lainsäädännössä, vaan kunnat päättävät itse sen järjestämisestä. Opetus- ja kulttuuriministeriö teetti 2022 selvityksen S2-oppimäärän opetuksen nykytilasta ja kehittämistarpeista varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Silloin kyselyyn vastanneista kunnista vain hieman alle puolet kertoi järjestävänsä S2-kielen opetusta varhaiskasvatuksessa. Kolmanneksella kunnista ei vastausten mukaan ollut lapsia, jotka tarvitsevat S2-opetusta. Osalla kunnista S2-opetuksen puuttumisen taustalla oli S2-opettajan puuttuminen tai tiedon puute.

2.2 Perusopetus

2.2.1 Äidinkielen opetus ja S2-opetus

Peruskoulussa vain pieni osa oppilaista saavuttaa äidinkielen opetuksessa hyvät taidot. Heikon osaamisen oppilaiden määrä on kasvanut selvästi lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä.

Perustaitojen osaamisen vahvistamiseksi äidinkielen ja kirjallisuuden tuntiresurssia on lisätty alakoulussa kahdella vuosiviikkotunnilla syksystä 2025 alkaen. Tuntilisäykset koskevat myös S2-kielen oppimäärää. Opetushallituksessa toimiva lukutaito-ohjelman Lukeva koulu -osaohjelma on tuottanut tuntilisäysten tueksi tukimateriaalia sekä suomen kieli ja kirjallisuus että suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimääriä varten.

Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen lautakunta pitää äidinkielen tuntimäärän lisäystä hyvänä asiana, mutta katsoo että suurin hyöty lisätunneista olisi saatu sijoittamalla ne yläkouluun. Lisäyksestä huolimatta Suomessa on myös yhä varsin niukasti äidinkielen opetusta moniin muihin Euroopan maihin verrattuna. Yhtenä suurimmista haasteista kansalliskielten opetuksessa lautakunta näkee opettajankoulutuksen.

Folktingetin mukaan ruotsinkielisessä opetuksessa haasteina ovat pula ruotsinkielisestä oppimateriaalista sekä muutokset väestörakenteessa ja kansantalouden heikko tilanne. Ruotsinkielisestä koulutuksesta ei ole saatavilla erillistä tilastotietoa, mikä vaikeuttaa opettajatarpeen ennakoimista, ja eri koulutusasteilla on havaittavissa kasvava pula aineenopettajista. Peruskoulun tuntijaossa ei myöskään ole Folktingetin mukaan huomioitu ruotsinkielisten koulujen kielellisiä lähtökohtia. Oppimateriaalipula on huomioitu pääministeri Orpon hallitusohjelmassa, ja hallitus on lisännyt määrärahoja pienlevikkisille oppimateriaaleille.

PISA 2022-tutkimuksen tulosten perusteella osaamiserot maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden välillä ovat edelleen suuria kaikilla arviointialueilla. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden heikkoa osaamista selittää usein heikko lukutaito ja matalampi sosioekonominen perhetausta. Maahanmuuttotaustaisten oppilaiden tukea on pyritty lisäämään ja kehittämään esimerkiksi hankkeiden ja verkostojen keinoin. Esi- ja perusopetuksen oppimisen tuen uudistus 1.8.2025 alkaen sisältää uuden ryhmäkohtaisen tukimuodon opetuskielen tukiopetus. Sitä annetaan oppilaille, joilla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi.

S2-opetuksen eli suomi tai ruotsi toisena kielenä opetuksen kehittämiselle ja lisäresursseille on tarvetta. Suomea tai ruotsia toisena kielenä opiskelevien oppimistulokset kielessä ovat peruskoulussa keskimäärin heikot. Opetus- ja kulttuuriministeriön 2022 teettämän selvityksen perusteella 76 prosenttia kunnista järjestää S2-opetusta perusopetuksen puolella (Owal Group Oy. (2022). Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen nykytilan arviointi). S2-opetuksen käytännöt ja toteutus vaihtelevat kunnissa ja koulutuksen järjestäjien välillä. S2-oppimäärien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ollaan päivittämässä ja kehitystoimia tuetaan lisämäärärahalla vuosien 2025–2027 aikana.

2.2.2 Toisen kotimaisen kielen opetus

Lukuvuonna 2023–2024 suomenkielisen perusopetuksen oppilaista suurin osa opiskeli ruotsia B1-kielenä ja vain muutama prosentti A1- tai A2-kielenä. Suomenkielisissä peruskouluissa A1-kieli on lähes poikkeuksetta englanti, mutta joissakin kouluissa A1-kieleksi voi valita myös ruotsin. Vuonna 2022 peruskoulun päättävistä oppilaista vain pieni osa ylsi kouluarvosanaa 8 vastaavalle tasolle ruotsin opinnoissa. Yläkoulun 7. luokalle on lisätty syksystä 2024 alkaen yksi vuosiviikkotunti B1-kieleen, joka suurimmalle osalle oppilaista tarkoittaa ruotsia toisena kotimaisena kielenä.

Ruotsinkielisissä peruskouluissa suomea opiskellaan A1-kielenä eli opiskelu aloitetaan lähes aina jo ensimmäisellä luokalla, ja suurin osa oppilaista opiskelee kahta pitkää kieltä, suomea ja englantia. A-suomessa kouluarvosanaa 8 vastaavalle tasolle ylsi vuosina 2020–2023 peruskoulun päättötodistuksen arvosanan perusteella noin kolme neljäsosaa oppilaista. Kuitenkin taitotasoarvion perusteella A-suomen oppilaiden osaamistaso on heikentynyt vuodesta 2009 vuoteen 2022. Oppilaiden taitotasossa on huomattavia alueellisia eroja, ja suomen kielen osaaminen on heikompaa vahvasti ruotsinkielisillä alueilla.

Vuonna 2022 käynnistetyn ja keväällä 2025 päättyneen Toisen kotimaisen kielen kehittämisohjelman tavoitteena oli vahvistaa toisen kotimaisen kielen, suomen tai ruotsin opetusta ja oppimista varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle saakka. Ohjelma oli osa kansalliskielistrategian toimeenpanoa, ja sen toteutuksesta vastasi Opetushallitus yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

2.3 Lukio- ja ammatillinen koulutus

Toisen kotimaisen kielen pakollisuus osana ylioppilastutkintoa poistui vuonna 2004, ja sen jälkeen ruotsin kirjoittajien määrä on laskenut ja kielen yleinen osaaminen yhteiskunnassa heikentynyt. Muutoksen vaikutuksia on selvitetty vuonna 2024 julkaistussa selvityksessä (Juurakko-Paavola, T. (2024). Selvitys toisen kotimaisen kielen ylioppilastutkinnon pakollisuuden poistamisen vaikutuksista Suomen kielitaidon kannalta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:14). Lukion päättötodistuksessa suuri osa etenkin miesopiskelijoista saa ruotsista heikon arvosanan.

Ruotsinkielisistä suurin osa opiskelee lukiossa suomea pitkänä kielenä, mutta ylioppilaskirjoituksissa pitkän suomen kirjoittajien määrä on laskussa. Lukion päättötodistuksessa yli puolet opiskelijoista saa suomesta toisena kotimaisena kielenä hyvän arvosanan.

Syksystä 2028 alkaen suomalaisen ylioppilastutkinnon voi suorittaa myös englannin kielellä, ja englanninkielinen lukiokoulutus alkaa vuonna 2026 siihen luvan saaneissa lukioissa. Englanninkielinen lukiokoulutus on tarkoitettu opiskelijoille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei ole riittävä lukio-opintoihin, mutta joiden kielitaito mahdollistaa opiskelun englannin kielellä. Uudistuksen tarkoituksena

on parantaa heikosti suomen tai ruotsin kieltä taitavien opiskelijoiden sivistyksellisiä oikeuksia. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen voisi sujuvoittaa tällaisten opiskelijoiden siirtymistä korkea-asteen opintoihin. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittajan olisi suoritettava suomi tai ruotsi toisena kielenä -koe. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon valmistelussa on ollut tavoitteena myös kansalliskielten aseman turvaaminen muun muassa englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestämislupasäätelyllä sekä englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamismahdollisuuteen liittyvällä tiukasti rajatulla sääntelyllä. Lähtökohtana on, että suomen- ja ruotsinkieliset suorittavat jatkossakin lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon kansalliskielillä. Englanninkielistä lukiokoulutusta järjestettäisiin alueilla, joihin kohdistuu merkittävässä määrin maahanmuuttoa. Järjestämislupaa siihen on haettava opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Luvan myöntämisen keskeinen myöntämisperuste on kyseisen koulutuksen tarve koulutuksen järjestäjän toiminta-alueella.

Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen lautakunta on englanninkieliseen lukiokoulutukseen liittyen huolissaan siitä, että pääosin englanniksi tapahtuvassa lukiokoulutuksessa kansalliskielten oppimiselle ei juuri tarjoudu mahdollisuuksia. Kansalliskielten oppiminen lisää osallisuutta yhteiskunnassa. Lautakunta on myös huolissaan siitä, että englanninkielinen lukiokoulutus ja ylioppilaskoe syövät kansalliskielten koulutukseen kohdennettuja resursseja.

Äidinkielen opetusta tarjotaan ammattikouluissa huomattavasti vähemmän kuin lukioissa. Myös toisen kotimaisen kielen opetusmäärä ammattikouluissa on pieni lukioon verrattuna. Ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien sisältöjä ollaan päivittämässä vuonna 2025 joiltain osin.

Yhtenä Toisen kotimaisen kielen kehittämisohjelman toimenpiteenä oli toisen kotimaisen kielen opiskelun vahvistaminen ammatillisessa koulutuksessa, erityisesti palvelualan työtehtävissä. Toimenpiteen toteuttamiseksi Opetushallitus asetti alkukeväällä 2023 haettavaksi valtionavustuksen, jonka avulla koulutuksen järjestäjä voi kohdentaa kehittämistoimia aloille, joissa tarvitaan taitoa palvella asiakkaita molemmilla kotimaisilla kielillä. Avustusta myönnettiin yhdelle sitä hakeneelle koulutuksen järjestäjälle.

Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen lautakunnan mukaan yksi vakavimmista kielipoliittisista ongelmista on ammatillisen koulutuksen yhteisten tutkinnon osien eli mm. kielen ja viestinnän opintojen jatkuva vähentäminen. Lautakunnan näkemyksen mukaan tämä säästöistä johtuva kehitys on osaltaan aiheuttanut sen, että kaikilla opiskelijoilla ei ole opinnoissa, työelämässä eikä jatkokoulutuksessa vaadittavaa luku- tai kirjoitustaitoa. Lautakunta katsoo, että ammatillisten opintojen suomen kielen ja viestinnän osaamistasosta tulisi tehdä arviointi, ja äidinkielen ja kirjallisuuden opetustuntimäärää tulisi lisätä ammatillisen koulutuksen lisäksi myös lukioissa.

Ruotsinkielisessä opetuksessa haasteena kaikilla koulutusasteilla ja korostuneesti etenkin ammatillisen koulutuksen puolella on pula ruotsinkielisestä oppimateriaalista. Hallitusohjelmaan on kirjattu

laadukkaan oppimateriaalin saatavuuden varmistaminen molemmilla kansalliskielillä, ja hallitus on lisännyt määrärahoja pienlevikkisen oppimateriaalin tuottamiseen.

2.4 Korkeakoulutus

2.4.1 Englannin kielen asema

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opetus- ja tutkintokielistä säädetään laissa (yliopistolaki (558/2009), ammattikorkeakoululain (932/2014)). Yliopistot ja ammattikorkeakoulut päättävät itse siitä, missä laajuudessa ne käyttävät lakisääteisten tai toimiluvassa määriteltyjen opetus- ja tutkintokielten lisäksi muita kieliä. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun on kuitenkin turvattava perustutkintojen opetus ja suoritettavuus lakisääteisillä opetus- ja tutkintokielillä.

Englannin kielen vaikutusta kansalliskieliin on selvitetty vuonna 2023 valmistuneessa selvityksessä (Laitinen, M., Leppänen, S., Rautionaho, P. & Backman, S. (2023). Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla – Kohti joustavaa monikielisyyttä. Helsinki: Valtioneuvosto.). Selvityksen tulosten perusteella englannin kielen vaikutus suomen kielen käyttöön näkyy vahvimmin korkeakouluissa, joissa englanti on korvannut suomen kieltä joissakin toiminnoissa ja sen koetaan heikentäneen suomenkielisten palveluiden saatavuutta. Ruotsinkielisissä korkeakouluissa ruotsin asema on vahva, eikä korkeakoulujen ruotsinkielisten palveluiden saatavuuteen englannin koeta vaikuttaneen yhtä merkittävästi. Yliopistoissa englantia käytetään enemmän kuin ammattikorkeakouluissa, ja niissä opinnäytetöiden kielenä englannin osuus on kasvanut hiukan. Suurin osa opinnäytetöistä kirjoitetaan edelleen suomeksi Aaltoa ja LUT:ia lukuun ottamatta. Väitöskirjat taas kirjoitetaan lähes aina englanniksi. Syynä englannin lisääntyneelle käytölle opetus- ja tutkintokielenä on sen asema kansainvälisenä tutkimuksen kielenä, minkä myötä vähitellen suuri osa kurssikirjallisuudesta on saatavilla vain englanniksi. Myös kansainvälisten opiskelijoiden määrä vaikuttanee englannin käytön yleisyyteen. Kansainvälisen henkilökunnan kasvava osuus taas on johtanut englannin käytön lisääntymiseen korkeakoulujen hallinnossa. Suomi on silti selvityksen perusteella yhä pääasiallinen työkieli kaikissa sitä opetuskielenään käyttävissä korkeakouluissa Aaltoa lukuun ottamatta.

Myös opetus- ja kulttuuriministeriö on tilannut selvityksen suomen ja ruotsin kielen asemasta yliopistoissa annettavassa koulutuksessa ja tieteellisessä tutkimuksessa (Saarikivi, J. & Koskinen, J. (2023). Monikielistä sivistystä vai englanninkielisiä ratkaisuja?: Selvitys yliopistojen kielivalinnoista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:24. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö). Selvityksen mukaan suomalaiset yliopistot ovat englanninkielistyneet merkittävästi Bolognan prosessin eli eurooppalaisen tutkintorakenteen synnyn ja uuden yliopistolain myötä. Pääosa kehityksestä on tapahtunut noin vuosikymmenessä ja pisimmällä se on Aalto- yliopistossa ja teknillisillä aloilla. Parhaiten

kansalliskielinen opetus on säilynyt teologiassa sekä oikeus-, kasvatus- ja lääketieteissä, joiden opetuksella on suora yhteys kansalliskieliseen työelämään.

Myös suomen kielen selvityshenkilön vuonna 2024 julkaistussa raportissa kiinnitetään huomiota englannin kielen käytön yleistymiseen erityisesti korkeakouluissa, mikä luo paineita englannin käytön laajenemiseen muuallekin yhteiskunnassa. Samoin selvityksessä todetaan, että kaikkien alojen opiskelijoiden tulee saada valmiudet toimia ammatissaan ja alansa asiantuntijoina myös suomeksi.

Myös kieliryhmien edustajien arvioissa korostuu huoli siitä, että englannin kieli valtaa enenevissä määrin alaa korkeakoulutuksessa. Kaksikielisissä korkeakouluissa tämän nähdään johtavan siihen, että kaksikielisyys alkaa tarkoittaa käytännössä suomen ja englannin kieliä suomen ja ruotsin kielten sijaan. Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen lautakunnan näkemyksen mukaan keskeinen kysymys on se, pystyvätkö koulutusjärjestelmästä valmistuneet toimimaan alansa asiantuntijoina myös suomen kielellä. Ratkaisevana lautakunta näkee monikielisten käytäntöjen juurruttamisen korkeakouluihin sekä sellaisen kaksi- tai monikielisen opetuksen toteuttamisen, jossa suomen kieli on sisältöjen opettamisen ja sekä suullisen että kirjallisen viestinnän keskeinen kieli.

Myös eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri ovat ratkaisuissaan käsitelleet yliopistojen lakisääteisten opetus- ja tutkintokielten ja muiden opetus- ja tutkintokielten suhdetta. Vuonna 2023 apulaisoikeuskansleri katsoi, että Aalto- yliopisto oli ylittänyt yliopistolain mukaisen harkintavallan rajat, kun englannin kieli oli syrjäyttänyt suomen aseman opetus- ja tutkintokielenä (OKV/2967/10/2021, Oikeuskanslerin ratkaisu, Aalto-yliopiston kielelliset linjaukset). Apulaisoikeuskansleri ja opetus- ja kulttuuriministeriö katsoivat, että opiskelijoilla on oltava halutessaan mahdollisuus suorittaa sekä kandidaatin että maisterin tutkinnot niin, että pääosa opetuksesta on tarjolla suomen kielellä. Apulaisoikeuskanslerin ratkaisun jälkeen Aalto-yliopisto on uudistanut kielelliset linjauksensa.

Eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) selkeyttämistarpeeseen opiskelijan kielitaitovaatimuksista vapauttamista koskevan sääntelyn osalta. Asetuksen mukaan yliopisto voi erityisestä syystä vapauttaa opiskelijan siinä säädetyistä kielitaitovaatimuksista. Sitä, mikä tällainen erityinen syy voi olla, jää yliopistojen omaan harkintavaltaan. Ratkaisussaan oikeusasiamies esitti opetus- ja kulttuuriministeriön harkittavaksi toimenpiteitä sääntelyn uudistamistarpeiden arvioimiseksi (EOAK/1493/2022 ja EOAK/2177/2022, Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu, Opiskelijan vapauttaminen kielitaitovaatimuksista).

Sopimuskauden 2021–2024 aikana opetus- ja kulttuuriministeriö tuki korkeakoulujen yhteistä Kielibuusti-hanketta vuosittain yhteensä 3,8 miljoonalla eurolla. Hankkeessa kehitettiin tutkimukseen perustuvia ratkaisuja kotimaisten kielten oppimiseen ja opettamiseen. Kehittämistyön tuloksena syntyi

valtakunnalliseen käyttöön mm. digitaalisia oppimisen ja opettamisen välineitä ja pedagogisia malleja opetuksen ja ohjaamisen tueksi. Sopimuskaudella 2024–2027 opetus- ja kulttuuriministeriö tukee korkeakoulujen vastuullista kansainvälistymistä tutkimuksessa ja koulutuksessa. Kaikilla korkeakouluilla on vahva tahtotila turvata osaavan työvoiman saatavuus lisäämällä myös kansainvälisten opiskelijoiden määrää. Rakentumassa on muun muassa toiminnallisesti kaksikielistä koulutustarjontaa sekä toimivia kumppanuuksia, jotka tukevat kansainvälisten opiskelijoiden integroitumista ja työllistymistä Suomeen. Korkeakouluissa on kehitetty erilaisia toiminnallisesti kaksikielisiä ja kielituettuja koulutuksia, joissa kielitaidon kehittyminen on nivottu osaksi opintoja. Näiden lisäksi ammattikorkeakoulut tarjoavat maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta, jonka yhtenä tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kielivalmiuksia ennen tutkintoon johtavia korkeakouluopintoja.

2.4.2 Ruotsin kieli korkeakoulutuksessa

Ruotsinkielisen koulutuksen nykytilaa ja kehittämistarpeita korkeakoulut mukaan lukien tarkasteltiin vuonna 2021 julkaistussa selvityksessä (Oker-Blom, G. (2021). Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:9. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.). Selvityksen mukaan joitakin tärkeitä korkea-asteen koulutuksia, kuten suuhygienistin ja ravitsemusterapeuttien koulutuksia, ei järjestetä ruotsiksi ja joitain koulutuksia järjestään ruotsin kielellä vain satunnaisesti tai harvemmin. Ongelmana on selvityksen mukaan myös hakijapula, esimerkiksi teknisille aloille ja sosiaalialalle. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi vuonna 2023 erillisrahoitusta ruotsinkielisten opinto-ohjaajien ja erityisopettajien koulutukseen.

Vuonna 2024 valmistuneen selvityksen perusteella ruotsin opiskelu toisena kotimaisena kielenä jakaa korkeakouluopiskelijoita, hieman suuremman osan suhtautuessa opiskeluun negatiivisesti kuin positiivisesti. Opiskelijoiden taitotaso suomessa toisena kotimaisena kielenä on keskimäärin korkeampi kuin ruotsissa. Tätä selittää etenkin monien opiskelijoiden vahva kaksikielisyys. (Juurakko-Paavola, T. (2024). Selvitys toisen kotimaisen kielen ylioppilastutkinnon pakollisuuden poistamisen vaikutuksista Suomen kielitaidon kannalta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:14. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö).

Folktingetin mukaan ruotsinkielisen korkeakoulutuksen erityishaasteena on riittävän laajan tarjonnan ja korkean laadun ylläpitäminen. Kotimaisten kielten keskuksen ruotsin kielen lautakunta kiinnittää huomiota resurssipulasta kärsivään ruotsinkieliseen poliisikoulutukseen. Lisäksi lautakunta peräänkuuluttaa oikeustieteelliseen koulutukseen riittäviä resursseja kaksikielisten juristien kouluttamiseksi ja katsoo, että korkeakoulujen rahoitusmalleissa ei ole huomioitu tarvetta ruotsinkielisille tutkinnoille.

2.5 Valtionhallinnon kielitutkinnot

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettua lakia (kielitaitolaki) muutettiin 1.8.2024 lukien siten, että suomen tai ruotsin kielen erinomaista taitoa osoittavan valtionhallinnon kielitutkinnon voivat suorittaa maksutta ne henkilöt, jotka ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon tai korkeakoulututkinnon tai ovat parhaillaan suorittamassa korkeakoulututkintoa. Muutoksella pyrittiin poistamaan epäyhdenvertainen tilanne, jossa maksullisen kielitutkinnon tarve virkoihin hakeutuessa riippui siitä, millä kielellä henkilö on suorittanut opintonsa. Muutoksella pyrittiin näin helpottamaan ruotsinkielisten ja muiden ruotsin kielellä koulutuksensa saaneiden henkilöiden hakeutumista valtion viranomaisten palvelukseen. Useimmissa valtion viranomaisissa edellytetään nykyisin kielitaitolain perusteella suomen kielen erinomaista ja ruotsin kielen tyydyttävää taitoa valtion henkilöstöltä, jolle on säädettynä kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkinto. Suomen kielellä peruskoulun ja korkeakoulututkinnon tai ylioppilastutkinnon suorittaneiden on mahdollista osoittaa erinomainen suomen kielen taito sekä tarvittava ruotsin kielen tyydyttävä tai hyvä taito suoraan opinnoillaan. Sen sijaan ruotsin kielellä tai ulkomailla opintonsa suorittaneet henkilöt joutuvat moniin valtionhallinnon virkoihin hakeutuessaan osoittamaan suomen kielen taitonsa erillisellä kokeella.

3 Saamen kielet opetuksessa

Saamen kielen ja saamenkielisen esi-, perus- ja lukio-opetukseen osallistuvien määrä on ollut kasvussa. Suurin osa oppilaista sai opetusta pohjoissaamen kielellä tai -kielessä, ja koltansaamea tai koltansaamen kielellä opiskelevien osuus oli pienin. Oppilaista suurin osa oli perusopetuksen piirissä. Saamen kieliä lukiossa opiskelevien määrät ovat aina olleet pieniä, ja ne ovat pienentyneet edelleen 2000-luvulla. Myönteistä kehitystä on viime vuosina kuitenkin tapahtunut.

Saamen kielen opetukseen on panostettu muun muassa vahvistamalla ja jatkamalla tukea etäopetuksen pilottihankkeelle sekä saamen kielipesille saamelaisten kotiseutualueella ja sen ulkopuolella. Etäopetusta annetaan perusopetuksen tai lukiokoulutuksen täydentävänä opetuksena. Kielipesätoimintaa järjestetään kolmella eri saamen kielellä, ja kielipesiä toimii sekä saamelaisten kotiseutualueella että sen ulkopuolella.

Saamenkielisen opetushenkilöstön saatavuus vaihtelee ja ongelmana on, ettei työ ole vakiintunutta vaan tuntiperustaista ja opettajat tekevät sitä usein päätyönsä ohella. Saamenkielisten opettajien koulutusta on tuettu opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Ketterä korkeakoulu -hankkeessa vuosina 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi vuoden 2021 lopussa Oulun yliopistolle harkinnanvaraista rahoitusta saamen kielen ja kulttuurin erityistarpeet huomioiviin varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien koulutuksiin 2022–2025 sekä vuonna 2024

yliopistojen harkinnanvaraista rahoitusta kansainvälisen yhteistyön kehittämiseen saamenkielisessä korkeakoulutuksessa, kehityskohteena erityisesti saamenkielisten opettajien kouluttaminen.

Oulun yliopistolla on valtakunnallinen tehtävä koskien saamen kieliä ja kulttuuria korkeakoulujen sopimuskaudella 2025–2028. Lisäksi Lapin yliopiston sopimuksessa mainitaan, että yliopisto kehittää saamenkielisiä sisältöjä luokanopettajakoulutuksessaan (ml. erityispedagogiikka). Oulun ja Lapin yliopistoissa on ollut opettajankoulutukseen haun yhteydessä kiintiöpaikkoja saamenkielisille.

Saamenkielisen oppimateriaalin määrärahoja on vahvistettu pitkällä aikavälillä. Päivitystarve on edelleen merkittävä ja haasteena on tuottaa kattavasti oppimateriaalia saamelaisopetukseen kaikkiin oppiaineisiin. Oppimateriaalin tekemisen haasteena on myös tekijöiden vähäisyys.

Valtionavustusten taso saamenkieliseen opetuksen ja saamen kielen opetukseen saamelaisten kotiseutualueella on ollut vakaa ajanjaksolla 2021–2024 ja perustunut opetuksen järjestäjien raportoimiin oppilasmääriin. Opetushallitus myöntää valtionavustuksia perusopetuksen täydentävään saamen kielten ja romanikielen opetukseen. Valtion talousarviossa enintään 240 000 euroa on varattu saamelaiskäräjien käytettäväksi valtionavustuksen maksamiseen saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseksi.

Saamen kielten aseman vahvistaminen etenkin opetusta tukemalla korostuu Suomen kansainvälisten sopimusten valvontaelimiltä saamissa suosituksissa, joita kuvataan kielikertomuksen jaksossa 4.1.1.

4 Viittomakielet opetuksessa

4.1 Varhaiskasvatus ja perusopetus

Edellisestä kielikertomuksesta antamassaan mietinnössä perustuslakivaliokunta korosti oman kielen oppimisen merkitystä ja piti tärkeänä, että jokaiselle lapselle ja hänen perheelleen turvataan mahdollisuudet saada riittävästi viittomakielen opetusta niin, että lapsen oikeus omaan kieleen toteutuu ja koko perheelle luodaan mahdollisuudet toimivaan vuorovaikutukseen yhteisen kielen avulla. Valiokunta nosti esiin myös viittomakielisten lasten aseman varhaiskasvatuslaissa ja kiirehti asiaa koskevan lainvalmistelutyön käynnistämistä, jotta turvattaisiin viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet varhaiskasvatuksessa (PeVM 5/2022 vp – K 21/2021 vp).

Muun muassa viittomakielibarometrin tietojen perusteella viittomakielisten lasten ja nuorten varhaiskasvatus ja opetus järjestetään usein tulkkauksen tai viittomakielisen avustajan avulla. Haasteita omakielisen opetuksen järjestämiselle aiheuttaa sekä viittomakielisten oppilaiden että opettajien pieni

määrä sekä kohtaanto-ongelmat. Viittomakieli nähdään yhä monesti kommunikaation tukimuotona kielen sijaan, mikä voi olla esteenä esimerkiksi kuurojen vanhempien kuulevien, äidinkieleltään viittomakielisten lasten pääsylle viittomakieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kartoitti vuonna 2024 yhteistyössä Opetushallituksen kanssa viittomakielisten lasten tulkkauspalveluiden järjestämistä varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa. Kartoituksen perusteella varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lapsilla oli tulkkauspalvelu pääsääntöisesti käytössään lähes koko päivän ajan. Perusopetuksessa noin puolella tulkkauspalvelua käyttävistä oppilaista oli palvelu käytössään koko koulupäivän ajan. Mikäli oppilaalla ei ollut tulkkauspalvelu käytössään päivittäin koko koulupäivän ajan, rajattiin sitä esimerkiksi tiettyihin oppitunteihin. Joissakin tapauksissa oppilas sai tulkkauspalvelua lähtökohtaisesti vain oppituntien ulkopuolella. Osa vastaajista oli kohdannut viimeisen vuoden aikana tilanteita, joissa tulkkauspalvelua ei pystytty järjestämään esimerkiksi vakituisen tulkin äkillisen poissaolon tai resurssipuutteen takia.

Uusi vammaispalvelulaki (675/2023) tuli voimaan vuoden 2025 alussa. Vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena myönnetään muun muassa viittomakielen opetusta. Vammaisella henkilöllä on myöntämisedellytysten täyttyessä subjektiivinen oikeus opetukseen samoin kuin hänen perheellään ja läheisillään silloin, kun se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi. Laki myös sisältää säännökset vammaisen henkilön kielen ja kulttuuritaustan huomioimisesta palveluiden toteuttamisessa. Lainsäädännön on arvioitu lisäävän viranomaisten tietoisuutta viittomakielisiä koskevien kieli- ja vammaisuusnäkökulmien rinnakkaisuudesta sekä viittomakielen merkityksestä muun muassa perheiden sisäisen kommunikaation kannalta.

Myös varhaiskasvatuslakia ja perusopetuslakia on muutettu. Varhaiskasvatuslain (540/2018) muutos (1183/2021) tuli voimaan elokuussa 2022. Lakiin lisätyn 15 c §:n mukaan lapsella on oikeus saada varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustajapalveluita. Lapselle tulee järjestää viittomakielen tulkki tai tulkkaus, mikäli lapsi ei pysty täysimääräisesti osallistumaan varhaiskasvatukseen ilman niitä. Perusopetuslain (628/1998) oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskeva muutos tuli voimaan 1.8.2025. Lain 31 §:ää muutettiin siten, että kun aiemmin pykälässä oli säädetty vammaisen tai muun erityistä tukea tarvitsevan oppilaan oikeudesta saada tiettyjä palveluita, nyt oikeus koski oppilaskohtaisia tukitoimia tarvitsevaa oppilasta. Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita.

Henkilöstön osaamista viittomakieltä käyttävistä lapsista varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa on vahvistettu ja tuettu informaatio-ohjauksen keinoin viime vuosina. Opetushallitus julkaisi ”Viittomakieliset lapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa” -oppaan loppuvuodesta 2023. Ohjeistus viittomakielen tulkkauksen käytänteistä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestäjille sekä sidosryhmille julkaistiin vuonna

2024. Lisäksi Opetushallitus on järjestänyt täydennyskoulutusta varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja kaksi webinaaria aluehallintovirastojen kanssa.

4.2 Viittomakielen opetus

Viittomakielen opetusta saavat lapset saavat sitä useimmiten oman äidinkielen täydentävän oppimäärän mukaan. Kielenopiskelussa on usein haasteena myös opetuksen jatkumon takaaminen johtuen erityisesti opettajien saatavuudesta, lukujärjestysongelmista tai alle vaaditun oppilasmäärän jäävästä ryhmäkoosta. Viittomakieli on kirjattu lukion opetussuunnitelmaan, mutta käytännössä viittomakielen opetusta ei ole järjestetty johtuen oppilaiden vähäisestä määrästä.

Etäyhteyksiä hyödyntävän viittomakieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetus on lisääntynyt jatkuvasti. Etäopetusta tarjotaan yhtenä Valteri-koulu Onervan tukimuotona. Tällä hetkellä opetukseen osallistuu noin 40 oppilasta eri kunnista. Koska Valteri-koulu on erityisoppilaitos, heidän palveluidensa piiriin päästäkseen oppilaalla tulee olla jokin vamma tai sairaus, johon hän tarvitsee erityistä tukea. Näin ollen viittomakieliset lapset, joilla ei ole tämänkaltaista tuen tarvetta tai kuulevat lapset, joiden äidinkieli on viittomakieli, eivät kuulu palvelun piiriin.

Viittomakieltä omaksuvien lasten kielitaidon arviointi, kartoitus ja tukitoimenpiteet (VIKKE) -hankkeessa vuosina 2020–2023 tuotettiin uutta tietoa ja sähköistä materiaalia viittomakielen kehityksestä ja oppimisesta sekä kielitaidon arvioinnista ja viittomakielen opettamisesta. Materiaalit eivät kuitenkaan sisällöltään kata perusopetuksen opetussuunnitelman edellyttämiä materiaaleja.

Viittomakielinen oppimateriaali on hyvin vähäistä ja varsinaista opetussuunnitelman mukaista kattavaa oppimateriaalia ei ole. Opettajat työstävät materiaalia itse. Opetus- ja kulttuuriministeriö on osoittanut suomenruotsalaisen viittomakielen oppimateriaaliin 150 000 euron määrärahan Opetushallitukselle vuodelle 2025.

4.3 Suomenruotsalaisen viittomakielen tilanne

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Kuurojen Liitolle rahoitusta suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelman valmisteluun, laadintaan sekä kielen elvytykseen liittyviin toimiin. Elvytysohjelma julkaistiin syksyllä 2025. Elvytysohjelmassa esitettyjen ehdotusten toteuttaminen vaatii ministeriöltä ja muilta tahoilta erillisiä päätöksiä. Suomenruotsalaisen viittomakielen elvytykseen myönnetyllä rahoituksella on toteutettu myös muun muassa etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta ja pedagogista neuvontaa kouluille ja päiväkodeille, edistetty kielineuvontaa, innostettu kielenkäyttäjiä, lisätty tiedotusta, toteutettu kielimentoritoimintaa, tuettu yhteistyötä sidosryhmien välillä ja suunniteltu kouluttaja-/ohjaajakoulutusta. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Kuurojen Liitolle vuosittain rahoitusta muun muassa molempien viittomakielten sanakirjatyöhön, kielenhuoltoon ja kielineuvontaan.

Vuonna 2020 opetus- ja kulttuuriministeriö sopi korkeakoulujen tulossopimusneuvotteluissa Jyväskylän yliopiston ja Helsingin yliopiston kanssa valtakunnallisesta erityistehtävästä suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimukseen vuoden 2024 loppuun saakka. Vuosien 2025–2028 korkeakoulujen sopimuskaudella Jyväskylän yliopistolla on yhtenä valtakunnallisena tehtävänä viittomakielen tutkimus ja koulutus ja Helsingin yliopistolla harvinaiset kielet ja kulttuurit. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuonna 2023 Jyväskylän yliopistolle erillisrahoitusta suomenruotsalaisen viittomakielen korpuksen rakentamiseen.

Suomenruotsalainen viittomakieli on edustettuna myös Kotimaisten kielten keskuksen koordinoimassa, vuonna 2023 perustetussa vähemmistökielifoorumissa.

5 Romanikieli opetuksessa

Opetushallituksen keväällä 2025 toteuttaman selvityksen mukaan romanilapsista yli 90 % osallistuu esiopetukseen ja he ovat kiinnostuneita oman äidinkielen opetuksesta. Haasteena on kuitenkin opetusryhmien muodostaminen ja opettajien saatavuus.

Opetushallituksella on romanikoulutusta tukeva ohjausryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti. Romanikielen oppimateriaalia julkaistaan Opetushallituksen vähälevikkisinä julkaisuina ja materiaalia on saatavissa lähes koko peruskoulun luokka-asteille.

Opetuksen järjestäjien on mahdollista hakea Opetushallitukselta valtionavustusta täydentävään romanikielen opetukseen. Romanikielen täydentävään opetukseen haetut ja näin ollen myönnetyt valtionavustukset ovat laskeneet viime vuosina. Opetushallitus koordinoi myös romanikielen elvytysohjelman (2023–2030) toimeenpanoa, jota on edistetty eri hankkeiden kautta mm. säätiörahoituksella.

Opetushallituksen asettaman asiantuntijaryhmän laatima romanikielen elvytysohjelma toimenpide-esityksineen julkaistiin vuonna 2022, ja sen tavoitteena on turvata kielen siirtyminen sukupolvelta toiselle myös tulevaisuudessa. Osa elvytysohjelman toimenpide-ehdotuksista on samoja kuin uusimpaan romanipoliittiseen ohjelmaan kirjatut ehdotukset. Elvytysohjelman toimeenpano on käynnistynyt verraten hitaasti, koska toimeenpanoon ei ole varattu varoja. Yhteisö tekee toimeenpanoa lähinnä Suomen Kulttuurirahaston avustuksella pienin hankkein.

Romanikielen opetukseen ovat kiinnittäneet viimeisimmissä suosituksissaan huomiota myös Euroopan neuvoston alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanoa valvova ministerikomitea sekä lapsen oikeuksien komitea.

6 Karjalan kieli opetuksessa

Karjalan kieli on vakavasti uhanalainen, mutta sen elvytyksen osalta on viime vuosina tapahtunut positiivista kehitystä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti Kotimaisten kielten keskuksen koordinoiman karjalan kielen asiantuntijatyöryhmän toimikaudelle 1.7.2023–31.12.2024 sekä jatkokaudelle 31.12.2025 saakka.

Karjalan kielen tutkimuksen ja opetuksen valtakunnallinen tehtävä korkeakoulujen sopimuskaudella 2021–2024 oli Itä-Suomen yliopistolla. Sopimuskaudelle 2025–2028 valtakunnallista tehtävää laajennettiin kattamaan kielen tutkimuksen ja opetuksen lisäksi myös sen elvyttäminen.

Keväällä 2025 julkaistiin karjalan kielen elvytysohjelma, jonka ovat yhteistyössä laatineet karjalan kielen asiantuntijatyöryhmä ja Itä-Suomen yliopiston karjalan kielen elvytyshanke. Elvytysohjelman mukaan karjalan kieli tarvitsee säilyäkseen ja voimistuakseen opetusta eri ikätasoille, käyttötilanteita, erityisesti lapsille ja nuorille suunnattuja kielimateriaaleja, jatkuvaa kielen kehittämistä sen käyttämisen tueksi, sekä lainsäädännön turvaa. Ehdotusten toteuttaminen vaatii ministeriöltä ja muilta tahoilta erillisiä päätöksiä. Ohjelmassa esitetään 23 konkreettista toimenpide-esitystä karjalan kielen elinvoiman kohentamiseksi.

7 Muita huomioita

7.1 Suomen kielen selvityshenkilön raportti

Osana kansalliskielistrategian toimeenpanoa oikeusministeriö asetti suomen kielen selvityshenkilön ajalle 1.11.2022–30.4.2024 kartoittamaan ja määrittelemään suomen kielen tilanne ja haasteet sekä kielipoliittiset tavoitteet. Elokuussa 2024 julkaistiin selvityshenkilön raportti suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa (Onikki-Rantajääskö, T. (2024). Suomi osallisuuden kielenä: Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:20. Helsinki: Valtioneuvosto).

Raportin perusteella suomen kielen asema yhteiskunnassa on hyvä. Englannin kielen käytön yleistyminen varsinkin korkeakouluissa luo kuitenkin paineita englannin käytön laajenemiseen muuallekin yhteiskunnassa. Suomen kielen elinvoimaisuuden takaa selvityksen mukaan viime kädessä se, että suomen kieltä käytetään. Selvityksessä todetaan kielellisten oikeuksien turvaamisen vaativan pitkäjänteistä työtä, johon sisältyy lainsäädäntötoimia, strategiatyötä, aktiivista tiedottamista sekä käytännön edistämis- ja tukitoimia. Selvityksessä esitetään lukuisia suosituksia suomen kielen aseman tukemiseksi.

Keskeisimpinä suosituksina selvityksessä esitetään, että suomen kieltä tulee käyttää aktiivisesti yhteiskunnan keskeisimpänä yhteisenä kielenä kaikilla elämänalueilla. Yhteiskunnan on huolehdittava siitä, että kaikilla peruskoulunsa päättävillä on sujuva suomen kielen luku- ja kirjoitustaito, ja että kaikkien alojen opiskelijat saavat valmiudet toimia ammatissaan ja alansa asiantuntijoina myös suomeksi. Kaikille S2-opetusta tarvitseville tulee järjestää riittävät ja monipuoliset mahdollisuudet oppia suomea toisena kielenä alkeistasolta aina vaativimpiin taitotasoihin asti. Monikielisiä käytänteitä ja monikielistä koulutusta, joissa suomen kieli on keskeisesti mukana, tulee suosia englannin kielen yksinomaisen käytön sijasta. Suomenkielisten palveluiden saatavuutta tulee seurata ja edellyttää, ja julkisten palveluiden sekä kaikkien digipalveluiden kielellisestä saavutettavuudesta ja kielen laadusta tulee huolehtia. Monikielisille työpaikoille suositellaan toteutettavaksi suomen kielen tuen järjestelyt. Suomen kielen varannosta, kielijärjestelmästä ja kieltä kehittävästä käytöstä eli infrastruktuurista tulee huolehtia. Selvityksessä suositellaan lisäksi monikielisen Suomen kielistrategian laatimista ja toteuttamista.

7.2 Sivistyshallinto ja Kotimaisten kielten keskus

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoja on yhdistetty suuremmiksi yksiköiksi vuoden 2026 alusta lähtien. Uudistuksen jälkeen Kotimaisten kielten keskus toimii osastona Opetushallituksessa, ja molempien virastojen tehtävät säilyvät pääosin ennallaan. Sekä Opetushallituksen että Kotimaisten kielten keskuksen nykyiset ruotsinkieliset yksiköt jatkavat myös toimintaansa. Uudistusta ja sen vaikutuksia on tarkoitus arvioida erillisessä arviointihankkeessa aikaisintaan vuonna 2030, jotta vaikutuksista saadaan riittävästi tietoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö osoitti Kotimaisten kielten keskukselle kielipoliittisen ohjelman toimeenpanoon ja vähemmistökielten elvytyksen koordinointiin erillismäärärahan (60 000 euroa) vuodelle 2023. Vuoden 2024 alusta lähtien vastaava määräraha on ollut lisättynä Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenomomentille. Kotimaisten kielten keskus koordinoi vuonna 2023 perustettua Vähemmistökielifoorumia. Vähemmistökielifoorumi on yksi kielipoliittisen ohjelman toimenpiteistä, ja sen verkostossa ovat mukana saamen kielten, karjalan kielen, Suomen romanikielen ja Suomen viittomakielten vahvistamisen ja elvyttämisen koordinaatio- ja asiantuntijatahot.

Kielipoliittisen ohjelman toimenpiteenä oikeusministeriö on tilannut selvityksen pitkäjänteisestä kielenelvytystyöstä. Selvityksessä tarkastellaan sitä, minkälainen rakenne kielenelvytystyölle tulisi luoda, jotta kielenelvystyöstä saataisiin pitkäjänteistä. Selvitys hankintaan vuoropuhelussa Kotimaisten kielten keskuksen ja sen koordinoiman Vähemmistökielifoorumin kanssa.